

Пугач В.Г.

Міжрегіональна академія управління персоналом

АДМІНІСТРАТИВНА СИСТЕМА В ПОСТІМПЕРСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ

У статті, з перспективи неомарксистських реляцій, що конструюють концепцію пост-сучасної імперії, увага зосереджується на змістовних характеристиках імперської адміністративної системи. Концептуальним інструментарієм опису управлінських трендів на глобальному рівні виступає концепція «Імперія», авторами якої є М. Хардт та А. Негрі. У межах даної концепції, яка конститує занепад суверенітету національних держав та виникнення «нового виду суверенітету», вибудовування знань про імперський лад здійснюється засобом аналізу окремих імперських політико-управлінських практик. У контексті такої візії імперська адміністрація постає як «фрактальна» система, котра розв'язання конфліктів здійснює не засобом примусу, а через контроль відмінностей. Виокремлюються три «негативних» і один «позитивний» принципи імперської адміністративної системи, які є стрижневими для загального розуміння її сутності.

Ключові слова: адміністративна система, глобалізація, Імперія, капітал, постмодерністський імперіалізм, транснаціональні корпорації.

Постановка проблеми. Сучасний світ переживає глибинні, фундаментальні зміни. Свідченням масштабності цих змін є, зокрема, ерозія Вестфальської системи національних держав, помітне зменшення адміністративно-управлінських можливостей держави на тлі зростання впливовості та значимості наднаціональних, неурядових організацій і структур, тобто «недержавних акторів», «акторів, вільних від суверенітету» (*sovereignty-free actors*). Має місце виникнення регіонального та глобального права, яке підриває державний суверенітет. Крім цього, держава втрачає монополію на застосування насилля, контроль над своїми фінансовими ринками. І хоча «держави все ще виживають», очевидно, що в умовах «стискання світу та зменшення помітності національних кордонів» їм не уникнути змін. Природною реакцією на таку ситуацію є активізація дослідницьких процесів, орієнтованих на знаходження «больових точок» сучасного суспільного ладу, на виявлення його протиріч та дисфункцій, а також реальних потенцій. У рамках такого теоретизування викристалізуються аналітичні конструкції інтерпретації майбутнього суспільного ладу, без яких, вочевидь, критика сучасності втрачає свою гостроту й значущість. Серед існуючих версій бачення майбутнього виокремлюється неомарксистська візія, в межах якої «джерелом натхнення» для теоретичних пошуків слугує концепт імперії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна імперська проблематика представлена

значним корпусом теоретичних доробків відомих сучасних дослідників. Зокрема, англо-американський вчений Д. Гарві у своїй праці «Новий імперіалізм» (*«The New Imperialism»*, 2003) порушує питання про природу й форми, які нині набуває імперіалізм. Гарві наполягає на тому, що капітал відчуває постійну потребу в розширенні політичної могутності, яка здатна забезпечити «безкінечне накопичення». Отже, капіталізм повинен постійно відтворювати «логіку територіальної і політичної експансії». Британська дослідниця Е.М. Вуд у своїй роботі «Імперія капіталу» (*«Empire of Capital»*, 2003) осмислює імперіалізм, виходячи за «формального поділу між «політичним» та «економічним» у капіталізмі, з того впливу, який здійснює даний поділ на роль держави в накопиченні капіталу» [1, с. 166]. Дослідниця стверджує, що глобальний капітал обслуговується не глобальною державою, а «глобальною системою значної кількості територіальних держав». Тож, на її переконання, суть «нового капіталу» полягає у «встановленні комплексних відносин між економічним розмахом капіталу й територіальними державами, які організовують й посилюють глобальну гегемонію цього капіталу» [1, с. 166]. Постмодерністський імперіалізм є предметом дослідження швейцарського дослідника Г. Галіса, який «нову імперію» розглядає як «складний конгломерат територій, на яких діють політичні й військові групи впливу, та мереж, в яких взаємодіють крупні комерційні, фінансові та

інформаційні компанії» [2, с. 56]. Власну концепцію імперії розробили американський політичний філософ М. Хардт та італійський теоретик А. Негрі. У спільній праці «Імперія» («*Empire*», 2000) автори виклали свою візію щодо глобального порядку в добу «постглобалізації». Імперія, перехід до якої зумовлений «занепадом сучасного суверенітету», в них постає як «децентрований й детериторизований, тобто позбавлений центру й прив'язки до певної території, апарат управління, котрий поступово залучає увесь глобальний простір до своїх відкритих та розширюваних кордонів» [3, с. 22].

Складником сучасного загального наукового дискурсу, в центрі якого перебуває концепт імперії, також є теоретичні доробки Дж. Снайдера, Ф. Купера, М. Коннелі та інших.

Постановка завдання. Сучасний світ особливо сильно піддається змінам. Оцінка та інтерпретація цих змін презентовані різними теоретичними дослідженнями і концепціями. Апелюючи до неомарксистської концепції імперії, фокус дослідницької уваги автора даної статті спрямований на контекст управлінсько-адміністративних перетворень, дескрипцію загальних характеристик імперської системи владно-адміністративної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Окреслюючи контури нового ладу, процеси глобалізації, транснаціоналізації, світової й регіональної інтеграції руйнують порядок, який функціонував у межах державної системи. У цьому контексті досить доречними постають новітні спроби концептуалізації імперії, в рамках яких здійснюється поглиблений аналіз ширенги аспектів, які в сукупності становлять «нову імперську парадигму» світового ладу доби постнаціональної глобальності. З-поміж теоретичних й методологічних проблем, пов'язаних з описом й дослідженням «нової імперії», вкрай важливою видається проблема політичної влади й управління.

Сутність капіталізму, підкреслює Е. Вуд, полягає у «специфічному поділі праці між політичною та економічною владою», тому глобальний капітал потребує «фрагментації політичного простору». З огляду на це глобальна держава не може відповідати інтересам глобального капіталізму. Зважаючи на зростання регіоналізації та локалізації, англійська дослідниця припускає можливість перегляду існуючих територіальних кордонів. При цьому «я не можу собі уявити, – пише Вуд, – ніяку реальність або потенційну форму «глобального управління», здатного надати той рівень порядку та передбачуваності, який потрібен капіталу» [1, с. 179]. Саме національна держава «корисна для глобального

капіталу, з огляду на її унікальну, недоступну для капіталу здатність надавати світові такої форми, яка дозволяє капіталу управляти світовою економікою» [1, с. 185]. Крім того, Вуд стверджує, що сучасний світ стає «більше, аніж раніше, системою територіальних держав. Його економічне функціонування в найбільшій мірі залежить від цієї системи, яка діє за рахунок міждержавних відносин» [1, с. 185].

На відміну від Е. Вуд, М. Хардт та А. Негрі наводять більш розлоге бачення владно-адміністративної системи Імперії, яка «рішуче налаштована відкинути всі ці форми суверенітету епохи сучасності та забезпечити свободу відмінностей, не обмежених кордонами» [3, с. 142]. На переконання авторів «Імперії», остання «може бути зрозуміла лише як універсальна республіка, мережа систем влади та контрвлади, що структуровані в рамках позбавлених ліній розподілу та інклюзивної архітектури» [3, с. 166]. Іншими словами, Імперія поширює та зміцнює «модель мережевої влади».

Здійснюючи ретроспективний аналіз взаємовідносин між державою і капіталом, Хардт та Негрі вважають, що нині досягнула зрілості «третя фаза» цих взаємовідносин, характерологічною ознакою якої є подолання юрисдикції та владних повноважень національних держав з боку транснаціональних корпорацій. За таких умов може здатися, що «держава зазнала поразки, а корпорації правлять світом!» [3, с. 306]. Проте якщо це було б дійсно так, підкреслюють Хардт та Негрі, то, саме капіталістам найбільше слід турбуватися про своє майбутнє. Сучасний етап не можна маркувати як перемогу транснаціональних корпорацій над державою, хоча дослідники і визнають той факт, що перші суттєво підірвали могутність національної держави, функції якої перейшли на інші рівні. Передусім слід визнати «кризу політичних відносин у національному вимірі», «занепад будь-якої автономії політичної сфери» [3, с. 307]. «Державне управління та політика, – зауважують Хардт та Негрі, – цілковито інтегруються в систему транснаціонального панування. Контроль здійснюється засобом низки міжнародних органів та структур» [3, с. 307]. До того ж спостерігається трансформація демократичної держави, функції якої нині становлять складову частину механізмів управління транснаціональних корпорацій, що діють на глобальному рівні. Тож, Хардт та Негрі констатують самознищення національної демократичної капіталістичної держави, руйнацію єдиної системи управління та її перетворення на «низку окремих структур (банків, міжнародних агенцій з планування тощо), легітимність

яких дедалі більше виходить із влади транснаціонального рівня» [3, с. 308].

Зростання впливу транснаціональних акторів, їх вихід за межі юрисдикції національних держав для Хардта та Негрі – не привід для констатації занепаду конституційних механізмів та органів. Також не є очевидним, що звільнені від опіки національної держави транснаціональні корпорації вільно конкурують між собою й регулюють свою діяльність. Конституційні механізми залишилися, але вони перейшли на інший рівень. Тому варто уваги питання про ствердження влади на транснаціональному рівні, тобто з'ясувати, яким чином оформлюється Імперія.

Конфігурація влади в глобальному масштабі у Хардта та Негрі постає як пірамідальна структура. Остання складається з «поступово розширюваних ярусів, кожен з яких, у свою чергу, поділяється на кілька рівнів» [3, с. 309]. На вершині піраміди перебуває понаддержава США, яка має змогу діяти самостійно, проте віддає перевагу спільним діям з іншими державами в рамках ООН. На другому рівні першого ярусу розташована група націй-держав, які контролюють основні важелі світової фінансової системи. Ці держави об'єднані в різні організації, на кшталт G7, Паризький та Лондонський клуби тощо. На третьому рівні першого ярусу перебувають гетерогенні організації, включно з тими державами, які домінують у військовій та фінансовій сферах. На другому ярусі, структура якого має мережевий характер, влада розпорошена по всьому світу. Тут наголос робиться не на організаційній єдності, а на узгодженості дій. «Ці виробничі організації, котрі формують та живлять ринки, пронизують увесь світ завдяки захисту й гарантіям центральної влади, яка становить перший ярус глобальної влади» [3, с. 310]. Саме на другому ярусі розташована переважна більшість суверенних національних держав. Третій, найширший ярус, складається з різноманітних груп, котрі презентують інтереси населення в системі глобальної влади. У світовому масштабі народ представлений не лише національними державами, але й низкою організацій, котрі «хоча б відносно є незалежними від держави та капіталу, які є складниками глобального громадянського суспільства».

Ситуація, що нині складається, на думку Хардта та Негрі, нагадує опис імперії як вищої форми державного правління, що навів Полібій. «Імперія, яка зараз створюється, ґрунтується на функціональній рівновазі трьох форм влади: монархічної єдності вищої влади та її монополії на застосування сили в глобальному масштабі; аристократії в особі транс-

національних корпорацій та національних держав; і демократичні представницькі коміції, які представлені так само національними державами, а також різними неурядовими організаціями (НУО), мас-медіа та іншими «народними» утвореннями» [3, с. 314–315].

Порушуючи питання про адміністративну систему, Хардт та Негрі вказують на існуючі відмінності між її імперським та національно-державним версіями. У межах режиму національного суверенітету адміністративна система діяла в напрямі «лінійної інтеграції конфліктів та створення дієвого апарату, здатного їх придушити, тобто в напрямі раціональної нормалізації суспільного життя <...> натомість імперська адміністрація стає фрактальною, прагнучи розв'язати конфлікти засобом контролю відмінностей» [3, с. 339–340]. Автори виокремлюють три «негативних» принципи імперської адміністративної системи. Перший принцип полягає в тому, що «управління політичними цілями відокремлене від управління бюрократичними засобами, які покликані реалізовувати ці цілі. Нова парадигма не лише відрізняється, але й протиставляється минулій модерній моделі державного управління, яка постійно прагнула до узгодження політичних цілей та бюрократичних засобів» [3, с. 340]. Натомість в умовах імперського режиму засадничим для адміністративної системи є сингулярність та адекватність дій специфічним цілям. По мірі того, як адміністративна система стає сингулярною, вона стає більш автономною та більш щільно пов'язаною з різноманітними соціальними групами. Тож, «замість того, щоб сприяти соціальній інтеграції, імперська адміністративна система діє як механізм розпорошення та диференціації» – це другий принцип адміністративної системи Імперії [3, с. 340]. Остання прагне до вироблення особливих процедур, які дозволяють безпосередньо взаємодіяти з «окремими сингулярностями». Отже, констатується зсув в імперській адміністративній системі від універсальності – до диференціації й сингуляризації. Третій принцип Хардт та Негрі формулюють так: «адміністративні дії принципово не мають стратегічного характеру і набувають легітимності різними непрямыми способами» [3, с. 341].

Таким чином, представивши три «негативних» принципи імперської адміністративної системи, автори прагнуть викрити те, що дозволяє їй функціонувати, не породжуючи гострого соціального антагонізму, ту «чесноту», котра надає цій «розрізненій системі контролю, нерівності та поділу» значний ступінь легітимності та згоди. Відповідь на це питання криється в четвертому «позитивному»

принципі адміністративної системи Імперії: найважливішою перевагою імперської адміністративної системи є її ефективність на локальному рівні [3, с. 342]. Більше того, згода з імперським режимом ґрунтується не на «трансценденталіях гарного управління», як це мало місце в модерних правових державах, а внаслідок локальної ефективності даного режиму [3, с. 343].

За власними висловлюваннями Хардта та Негрі, дана візія представляє лише «загальні риси імперської адміністративної системи». Між тим навіть такий ескізний погляд дозволяє схопити імперативи адміністративної системи Імперії.

Висновки. Влада та управління – об’єктивно необхідні та вкрай важливі складники суспільного буття. Владно-управлінські конструкції досліджу-

ються представниками різних наукових напрямків та студій, у різних методологічних координатах. Серед цих досліджень виокремлюється неомарксистський підхід, через який свою нову дійсність отримує концепт «імперія» в тих межах, які наклали на нього радикальні перетворення сучасності. Зважаючи на конкретно-історичні умови розвитку сучасного суспільства, даний концепт видається досить конструктивним і таким, що може слугувати ідейно-теоретичним інструментом не лише для діагностування дійсного стану особливостей сучасних владно-управлінських практик, але й для прогнозування майбутнього, думкою передбачаючи зміни. Зрештою, Хард та Негрі також підкреслюють, що Імперія – «це поняття, котре передбачає, головним чином, теоретичний підхід» [3, с. 14]

Список літератури:

1. Вуд Э.М. Логика власти: Дискуссия с Дэвидом Харви. *Прогнози*. 2008. № 2. С. 163–187. URL: http://www.intelros.ru/pdf/Prognosis/Prognosis_2_2008/8.pdf
2. Галис Г. Устарело ли понятие «национальные интересы» в условиях нового мирового порядка? *Современные глобальные вызовы и национальные интересы: XVI Международные Лихачевские научные чтения*, 19–21 мая. 2016 г. Санкт-Петербург: СПбГУП, 2016. С. 54–57. URL: http://www.lihachev.ru/pic/site/files/lihicht/2016_Sbornik/2016_Dokladi/2016_plen_014.pdf
3. Hardt M., Negri A. *Empire*. Cambridge: Harvard University Press, 2000. 478 p. URL: http://www.angelfire.com/cantina/negri/HAREMI_printable.pdf

АДМИНИСТРАТИВНАЯ СИСТЕМА В ПОСТИМПЕРСКОЙ ПРОЕКЦИИ

В статье, с перспективы неомарксистских реляций, конструирующих концепцию постсовременной империи, внимание сосредотачивается на содержательных характеристиках имперской административной системы. Концептуальным инструментарием описания управленческих трендов на глобальном уровне выступает концепция «Империя», авторами которой являются М. Хардт и А. Негри. В рамках данной концепции, которая конституирует упадок суверенитета национальных государств и возникновение «нового вида суверенитета», выстраивание знаний об имперском порядке происходит посредством анализа отдельных имперских политико-управленческих практик. В контексте такого видения имперская администрация предстает как «фрактальная» система, которая разрешает конфликты не посредством принуждения, а через контроль отличий. Выделяются три «негативных» и один «положительный» принципы имперской административной системы, которые являются базовыми для общего понимания ее сущности.

Ключевые слова: административная система, глобализация, Империя, капитал, постмодернистский империализм, транснациональные корпорации.

ADMINISTRATIVE SYSTEM IN POST-IMPERIAL PROJECT

In the article, from the perspective of neo-Marxist relational designs construing the concept of the post-modern empire, attention is focused on the content characteristics of the imperial administrative system. The conceptual tool for describing managerial trends at the global level is the concept “Empire”, developed by M. Hardt and A. Negri. Within the framework of this concept, which constitutes the decline of the national states sovereignty and the emergence of a “new type of sovereignty”, the knowledge of the imperial system is carried out by means of analysis of certain imperial political and managerial practices. Under such a vision, the imperial administration appears as a “fractal” system that does not resolve conflicts by coercion, but through the control of differences. There are three “negative” and one “positive” principles of the imperial administrative system, which are pivotal for a general understanding of its essence.

Key words: administrative system, globalization, Empire, capital, postmodern imperialism, transnational corporations.